

Slezská identita z perspektivy mezigeneračního srovnání na území regionu Opavsko

Lenka Klečková

Fakulta humanitních studií, José Martího 31, Praha 6, Česká republika, Lenka.Kleckova@seznam.cz

Abstract

This paper is dedicated to the construction of Silesian identity at the area of the Opava region. The topic is examined from the point of view of representatives of three generations of Silesians. The objects of interest are primarily the attributes of local identity by which is the collective identity formed. The paper is further asking the question, whether there is an intergenerational transmission of this identity and its attributes. Professional literature and other relevant information sources were used for acquiring the key information, however mainly the qualitative research in the form of narrative and semi structured interviews with residents of the Opava region was applied. Processing of those forms the crucial contents of this paper, which is demonstrating the current perception of Silesian identity in the Opava region.

Keywords

Identity, Silesianity, generation, regionalism, qualitative research

Klíčová slova

identita, slezanství, generace, regionalismus, kvalitativní výzkum

Úvod

Předkládaná studie se v obecné rovině zabývá fenoménem lokálních identit. Tato problematika je sledována na příkladu „slezanství“ z pohledu mezigeneračního srovnání. Mým záměrem je zjistit, jaké atributy formovaly a doposud formují slezskou identitu napříč generacemi. Dále si také pokládám otázku, zda dochází k mezigenerační transmissi této specifické lokální identity.

K získání stěžejních informací jsem využila metod kvalitativního výzkumu, a to ve formě biografického výzkumu za použití narativních a polostrukturovaných rozhovorů se zástupci tří generací obyvatel Slezska. Samotný výzkum probíhal na území Opavska v době pěti měsíců, a to dubna až srpna 2015. Informátoři se šetření účastnili anonymně, záznamy a transkripce rozhovorů jsou uloženy v archivu autorky. V daném textu jsou uvedeny pouze vybrané části rozhovorů, které souvisí se sledovanou problematikou. Jména informátorů v

nich byla nahrazena pseudonymy.¹⁰² Díky osobnímu přístupu k informátorům byly zpracovávány informace silně subjektivní, hlubokomyslné, emotivní a především jedinečné. Pozornost byla soustředěna na to, aby se informátoři nebáli upřímně vyjádřit svůj postoj a vztah, jaký ke „slezanství“ fakticky mají. Nežli však přistoupím k samotným výsledkům výzkumného šetření, poukážu na několik základních termínů a jejich vymezení, které jsou pro práci stěžejní.

Regionální identita a region

Během života se jedinec setkává hned s několika typy identity. Identita nabývá vícero podob, které se překrývají a doplňují. Jedním z nejdůležitějších aspektů při její tvorbě aspekt prostorový, tedy geografický. Přirozenou součástí každého z nás je vztah k místu (k regionu), kde trávíme svůj život, anebo alespoň významnou část života. Místo narození není podmínkou k vytvoření regionální identity, ale v takovém případě je pak sounáležitost s regionem umocněna.¹⁰³

Pro další výklad je nutno osvětlit definici regionu, neboť právě touto specifickou identitou se tento text zabývá. Region je jedinečná ohraničená územní jednotka, pro kterou jsou typické znaky jednotnosti a organizační princip, těmi se odlišuje od jiných územních jednotek.¹⁰⁴ Jiný pohled na věc předkládá Pavel Chromý, který chápe region jako sociální konstrukt. Region tedy není objektivně určen a nezávisí na lidském myšlení, ale vystihuje způsob, jak společnost vytváří prostor a jaký mu ve výsledku dává smysl.¹⁰⁵ Historický význam dává pojmu Anssi Paasi, podle kterého je region „institucionalizovaným paktem“. Jedná se o dlouho trvající socioprostorový proces, ve kterém se utváří prostorová jednotka jako součást prostorové jednotky celé společnosti, a tím se stává identifikovatelnou napříč sociální společností včetně sociálního povědomí.¹⁰⁶

Vztah ke společně sdílenému území je možno považovat za projev regionální identity. V současné době se často v tomto významu hovoří o regionalismu. Ten je chápán pouze jako složka komplexnějších identit, například národní nebo evropské. Předpokladem je, že územní identity jsou staršího původu, protože vazba na určitá území vznikla dříve než vztah k národu.

¹⁰² Podle etického kodexu a etických směrnic České asociace pro sociální antropologii byly zkoumané osoby anonymizovány, aby nedošlo k poškození jejich dobrého jména nebo k jejich postihům. Oba zmíněné dokumenty jsou k dispozici na webových stránkách České asociace pro sociální antropologii.

¹⁰³ CHROMÝ, P. Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: JANČÁK, V., CHROMÝ, P., MARADA, M. (eds.). *Geografie na cestách poznání*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 167.

¹⁰⁴ JOHNSTON, RONALD, JOHN (eds.). *The Dictionary of Human Geography*. Oxford, 2000, s. 687.

¹⁰⁵ HEŘMANOVÁ, Eva a Pavel CHROMÝ. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha, 2009, s. 26–27.

¹⁰⁶ PAASI, Anssi. Region and place: regional identity in question. *Progres in Human Deography*, roč. 27, č. 4 (2003).

Národy, které postupně vznikaly na rozsáhlých územích říší, byly pro jedince velkým soustem pro smyslové uchopení. Lidé se upínali k místům a lokalitám, které jim byly nejbližší a které taktéž dobře znali. S postupem času vznikal vztah mezi jedincem a státem, důsledkem byla jejich pozdější identifikace. Zároveň měli ale jedinci potřebu žít v intimním a jim známém prostředí, kde by budovali své domovy. Ta byla uspokojena nejčastěji v oblasti, respektive regionu, kde se cítili být doma a dobře ho znali. Tento rozpor se v odborné terminologii popisuje jako dichotomie mezi formální a soukromou nebo velkou a malou vlastí, a je základem regionalismu a regionální identity.¹⁰⁷

Různé regionální identity se vyznačují určitým stupněm „rivalit“, a to především z hlediska prostorového. Každá územní identita je spjata se specifickým regionem, který se, z logiky věci, nějakým způsobem vyvíjí a transformuje. Současným trendem je skutečnost, že se územní identity s nižšími řádovostními úrovněmi hierarchizovaného prostoru musí v rámci snahy zachovat si svou jedinečnost stavět jednotícím vlivům globalizovaného světa.¹⁰⁸ I přes tento poměrně nekompromisní tlak tvoří územní a hlavně regionální identita konstitutivní složku každého jedince v osobní rovině, a zároveň přispívá k rozvoji regionalismu a jeho inovaci, kdy se snaží o zachování místní jedinečnosti v kolektivní rovině.¹⁰⁹ Základem pro formování územní/regionální identity je podle Chromého „určitý prostor se specifickými sociálními, ekonomickými či vývojovými podmínkami (specifickým historickým vývojem). Klíčovou roli při formování územní identity mohou hrát také přírodní podmínky a krajina, jako výsledek soužití člověka s přírodou.“ Vztah k místu a identita, která se k němu pojí tak mohou mít velký význam pro rozvoj daného území.¹¹⁰

Jakým způsobem jsou využívána takováto místa, popisují Heřmanová a Chromý pomocí čtyř principů identity:

1. Princip odlišnosti nás samých od ostatních na základě místa, kde žijeme. (problémem je v tomto případě vymezení hranic místa)
2. Vědomí kontinuity vlastního života, kdy žijeme dlouho na jednom místě nebo jsme se přestěhovali z podobného místa, také pomáhá k určení nás samých.
3. Princip „sebeúcty“, který v nás budí hrdost na místo, kde žijeme.

¹⁰⁷ SIWEK, T.; KAŇOK, J. *Vědomí slezské identity v mentální mapě*. Ostrava, 2000, s. 5.

¹⁰⁸ ANTONSICH, M. National identities in the age of globalisation: The case of Western Europe. *National identities*, roč. 11, č. 3 (2009), s. 281–283.

¹⁰⁹ HEŘMANOVÁ, E.; CHROMÝ, P. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha, 2009, s. 111.

¹¹⁰ CHROMÝ, P. Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: JANČÁK, V.; CHROMÝ, P.; MARADA, M. (eds.). *Geografie na cestách poznání*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 167.

4. Princip „sebeúčinnosti“ nám říká, že pokud je místo kvalitní, může nám tímto způsobem usnadnit život.¹¹¹

Identitu regionu můžeme dále posuzovat ve dvou rovinách: subjektivní a objektivní. V případě subjektivní identity regionu můžeme mluvit o představách obyvatel tohoto regionu a jedinců žijících mimo region. Objektivní rovina ukazuje na klasifikace regionu vytvořených uvnitř různých vědních odvětví (na základě dělby práce, fyzicko-geografických podmínek apod.).¹¹² V tomto textu se zaměřuji na rovinu subjektivní.

Generace a její sociologický koncept

Definovat generaci je velmi komplikované. V současné době existuje mnoho způsobů, jak k termínu přistupovat a vymezit ho. Předním vědcem, který se problematikou generace zabýval, byl sociolog a filozof Karl Mannheim. Jeho výklad je založen na sjednocení dvou odlišných vědeckých přístupů ke generaci; pozitivistického a romanticko-historického.

Pozitivistický přístup vychází z představy, že rámcová forma života jedince je uchopitelná, dokonce matematicky definovatelná. Trvání života je podle pozitivistů možno číselně vyjádřit.¹¹³ Cílem přístupu je vytvořit zákon dějinné rytmiky. Jde o to zjistit průměrnou dobu, kdy do veřejného života nastupuje mladší generace, a zároveň z něj odchází ta starší.¹¹⁴ Problematikou generace se ve svém bádání o politice zabýval už skotský filozof David Hume, který došel k závěru, že se princip politické kontinuity opírá o biologickou danost v generační posloupnosti. Specifiky a tempem pokroku se zase zabýval francouzský sociolog Auguste Comte. Délka lidského života má podle něj vliv na tempo pokroku společnosti. Prodlouží-li se délka lidského života, tempo pokroku se omezí, naopak zkrátí-li se délka života na polovinu či čtvrtinu, tempo pokroku se úměrně zvýší. Délka našeho života a trvání jedné generace v délce třiceti let je podle Comta korelátorem lidského organismu, od kterého se odvíjí pokrok.¹¹⁵ „Cílem přístupu je odvodit střídání forem duchovních a sociálních proudů bezprostředně ze sféry biologie, definovat charakter pokroku lidského pokolení tak- říkajíc z vitálního podloží. Přitom se vše maximálně zjednodušuje, schematická psychologie zajišťuje, že stáří je vždy vnímáno jako konzervativní prvek a mládí coby čirý

¹¹¹ HEŘMANOVÁ, E.; CHROMÝ, P. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Praha, 2009.

¹¹² CHROMÝ, P. Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: JANČÁK, V., CHROMÝ, P.; MARADA, M. (eds.). *Geografie na cestách poznání*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 168.

¹¹³ MANNHEIM, K. Problém generací. *Sociální studia*, Brno, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 12.

¹¹⁴ MARADA, R. Karl Mannheim: sociologie generací. In: ŠUBRT, Jiří (ed.). *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň, 2007, s. 119.

¹¹⁵ MANNHEIM, K. Problém generací. *Sociální studia*, Brno, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 12.

aktivismus.“¹¹⁶. Přes biologický fakt, který je základem pozitivistického směru, se podle Mannheima výzkum nedostal.¹¹⁷

Druhým úhlem pohledu, kterým se Mannheim zaobírá, je přístup romanticko-historický. V Německu, kde byl tento přístup rozšířen, se k problému generací stavěli opačně, tedy proti přímočarosti běhu historického času. Problematika generace je v tomto případě záležitost neměřitelného vnitřního času, který je navíc nazírán kvalitativně. Předním teoretikem tohoto přístupu byl německý filozof Wilhelm Dilthey.¹¹⁸ Romanticko-historický přístup vyzdvihuje jakousi „nespojitosť“ mezi generacemi a centrem jeho zájmu je beze sporu historická jedinečnost generací.¹¹⁹ Dilthey tvrdí, že v souvislosti s fenoménem generací má kromě posloupnosti velký význam i současnost. „*Současně vyrůstající jednotlivci přijímají v letech intenzivního osvojování, ale i později, tytéž zásadní vlivy jak z oblasti intelektuální kultury, jejímuž působení jsou vystaveni, tak i z oblasti společensko-politické. Tvoří generaci, současnost, protože tyto vlivy jsou jednotné*“.¹²⁰ Zde se dostává k vnitřnímu času, který není možné kvantifikovat, lze ho jen prožít. Každý člen společnosti může určitou část historie chápat různě, a proto není podle Diltheye odlišnost generací postavena pouze na časové souslednosti. Samotná generace a to, jakým způsobem vnímá, se stává prvkem, který odlišuje současnou generaci od předchozích i těch budoucích. Mannheim měl jistě blíže k romanticko-historickému přístupu, i když se ho snažil přizpůsobit k obrazu svému a vetknout mu jistý francouzský rys.¹²¹

„*Generace jsou nejen historicky formovanými kolektivitami, nýbrž také vztahovým fenoménem. Stejně jako by se určitá generace těžko formovala bez (pocitu) sdíleného historického osudu, nebylo by generačního vědomí bez povědomí o jiných generacích a generačních rozdílech*“.¹²² Příslušnost k určité generaci je podobně jako příslušnost k identitě charakterizována sounáležitostí a faktickou odlišností od generací předcházejících i následujících. Generační paměť není při rekonstrukci historie podle řady odborníků v čele s Karlem Mannheimem hodno přeceňovat, pro její podmíněnost a specifičnost ji však stojí za to analyzovat a dále interpretovat.¹²³

¹¹⁶ MANNHEIM, K. Problém generací. *Sociální studia*, Brno, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 13.

¹¹⁷ MARADA, R. Karl Mannheim: sociologie generací. In: ŠUBRT, Jiří (ed.). *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň, 2007, s. 120.

¹¹⁸ MANNHEIM, K. Problém generací. *Sociální studia*, Brno, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 15.

¹¹⁹ MARADA, R. Karl Mannheim: sociologie generací. In: ŠUBRT, Jiří (ed.). *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň, 2007, s. 121.

¹²⁰ MANNHEIM, Karl. Problém generací. *Sociální studia*, Brno, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 15.

¹²¹ MARADA, Radim. Karl Mannheim: sociologie generací. s. 118–139. In: ŠUBRT, Jiří (ed.). *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň, 2007, s. 121.

¹²² MARADA, Radim. *Paměť, trauma, generace*. Sociální studia, Brno, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 82.

¹²³ VANĚK, M.; KRÁTKÁ, L. (ed.). *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*. Praha: Karolinum, 2014, s. 133

Vymezení zájmového území Opavska

Zájmovým územím této práce se stala oblast Opavska. Termín Opavsko je však geograficky neexaktní, proto se pod ním rozumí správní obvod obce s rozšířenou působností (SO ORP Opava). Oblast se nachází ve středu severní části Moravsko-slezského kraje. Ze severu je toto území ohraničeno státní hranicí s Polskem, na východě je vymezeno především ostravskou aglomerací. Hranici na západní straně tvoří masiv Nížkého Jeseníku, na jihu pak sousedí s oblastí Vítkovska. Centrem obvodu je město Opava, které je zároveň největším sídlem. Výčet všech 40 obcí, které do oblasti spadají, je zobrazen v následující grafice¹²⁴:

Obr. 1 – SO ORP OPAVA
(Zdroj: Český statistický úřad, 2005)

Území Opavska bývá také označováno jako Opavské Slezsko. S tímto termínem se v současné době nejčastěji setkáváme v případě propagace regionu. Za Opavským Slezskem je schována turistická oblast v okolí města Opavy, ve které je možno poznat nejen přírodní bohatství v okolí povodí řek Opavy a Moravice, ale také velké množství zámků, rozhleden, zachovalých vojenských pevností a především muzeí, kde mohou návštěvníci shlédnout, jak se na území Opavska žilo a hospodařilo od dávných dob, a jak se situace změnila v aktuálním čase. Oproti SO ORP Opava je území Opavského Slezska v tomto kontextu rozšířeno o oblast Hlučínska, tzv. prajzkou, a Vítkovska.¹²⁵

Termín Opavské Slezsko však není plodem současnosti. V historické literatuře je používán přibližně od 19. století. V té době bylo jeho součástí území knížectví Opavského,

¹²⁴ SO ORP Opava. In: *Český statistický úřad* [online]. 2005, 2013-10-23 [cit. 2015-11-17]. Dostupné z [www: https://www.czso.cz/documents/11288/17829678/8117adm05.jpg/82de18f2-7b9e-4568-8fe0-a9699c8e7004?version=1.0](https://www.czso.cz/documents/11288/17829678/8117adm05.jpg/82de18f2-7b9e-4568-8fe0-a9699c8e7004?version=1.0)

¹²⁵ Turistický průvodce Opavským Slezskem. In: *Opavské Slezsko* [online]. 2015 [cit. 2015-11-17]. Dostupné z [www: http://www.opavske-slezsko.cz/turisticke-informace/turisticky-pruvodce-opavskym-slezskem/](http://www.opavske-slezsko.cz/turisticke-informace/turisticky-pruvodce-opavskym-slezskem/)

Krnovského a Niského, které byly připojeny k Habsburské říši. Od roku 1920 se pod toto označení počítá i oblast Hlučínska. Rozloha regionu byla tedy o poznání větší, než jak ji chápeme v dnešním pojetí. V německé literatuře se tato oblast označovala jako Westschlesien (v překladu Západní Slezsko). Chybně se v české literatuře používal tento termín i pro západní oblast Opavského Slezska. Jako synonymum Opavského Slezska by bylo možné označit oblast jako Opavsko. Lépe je však chápat Opavsko jako menší část, tj. území bez Hlučínska, Krnovska a Vítkovska. Rozsah pojmu by měl však v každém případě vyplynout z kontextu.¹²⁶

Generační rozdělení a základní charakteristika zkoumané skupiny obyvatelstva

K získání směrodatných informací bylo v rámci výzkumu osloveno třicet informátorů. Těmi se stali lidé, kteří se na Opavsku buďto narodili, nebo zde žijí převážnou většinu jejich života. Zásadním je pro práci mezigenerační úhel pohledu. Slezská identita byla zkoumána na třech žijících generacích. Každá skupina čítala deset informátorů, ti byli rozdělení podle ročníku narození do generace nejstarší, tzv. válečné, střední a nejmladší. Bohužel nebyla zajištěna genderová vyváženost všech skupin, vyrovnaný počet žen a mužů čítá pouze nejmladší generace informátorů. Dalším faktorem, který specifikuje informátory, je vzdělání. Pro účel práce není však považováno za zásadní.

Nejstarší generaci tvoří informátoři s ročníky narození 1928 až 1946, mnozí z nich zažili II. světovou válku, život všech byl však válkou silně ovlivněn. Výzkumu se v této věkové kategorii zúčastnilo šest žen a čtyři muži. Tři ženy mají základní vzdělání, dvě středoškolské a jedna informátorka dosáhla vysokoškolského vzdělání. Muži dosáhli po dvou vysokoškolského a středoškolského vzdělání. Osm informátorů žije přímo v centru zájmové oblasti, tedy v Opavě. Zbývající dva pak v menších obcích nedaleko Opavy. Střední generace je vymezena rozmezím ročníků 1954 a 1975, v této skupině je postoj ke „slezanství“ znatelně ovlivněn socialistickým režimem. Čtyři z žen mají vysokoškolské vzdělání, tři středoškolské. Základní vzdělání nemá nikdo z informátorů této kategorie. Dva muži dosáhli středoškolského vzdělání, jeden vysokoškolského. Šest informátorů žije v Opavě, čtyři v okolních vesnicích. Nejmladší generace, zastoupena ročníky 1982 až 1990, je reprezentována pěti ženami a pěti muži. Ve způsobu života těchto mladých lidí se promítá velké množství možností a globalizační trendy. Čtyři ženy ze zúčastněných dosáhly vysokoškolského vzdělání, jedna středoškolského. Vysokoškolské vzdělání mají tři muži, dva muži mají středoškolské vzdělání. V Opavě žije šest informátorů, čtyři žijí v jejím okolí.

---

¹²⁶ GAWRECKI, Dan. *Dějiny Českého Slezska 1740–2000*. Opava: Slezská univerzita, 2003, s. 18–19.

„Slezanství“ z pohledu generace ovlivněné II. světovou válkou

Život nejstarší doposud žijící generace, která se účastnila výzkumu, byl značně ovlivněn II. světovou válkou. Na území celého Slezska se vedly nesmírně tvrdé boje, šlo o přímá bojová střetnutí mezi německou a sovětskou stranou. Odpovídaly tomu i škody, které byly na Opavsku boji způsobeny. Město Opava bylo totiž za druhé světové války proměněno v pevnost, navíc bohužel z velké části vybombardována. Vzpomínky na válku mají hluboko v sobě zakořeněny všichni oslovení informátoři, většina z nich popisuje vlastní prožitky, jen tři informátoři mají informace zprostředkované nejčastěji od rodinných příslušníků a rodinných známých.

Před okupací sledovaného území německými vojsky v roce 1938 mělo dané místo ryze multikulturní charakter. Na Opavsku žilo značné množství Židů, Němců, Čechů a Poláků. Informátoři byli v této době v dětských letech a tehdejší mezietnické vztahy interpretují jako bezkonfliktní, etnický původ nehrál roli. Lidé, žijící na území Opavska byli „naši“, jak vypověděla např. následující informátorka.

Alžběta, 1928:

„Jako mladá holka, já jsem to nikdy nepocítila. Ještě jsem nevěděla, co je dobré a co je zlé. Žili jsme jako normální lidi. Pro mě byli všichni stejní lidé. My jsme se všichni dohromady snášeli. Byli tam Židé, ale to je s láskou řečeno, protože to byli tak dobří lidé, že se to nedalo vůbec pochopit potom, nebo že by museli trpět. Pro nás byl důležitý fakt, buď je ten člověk dobrý, nebo zlý. A všichni to taky tak brali. My jsme se neptali, ty jsi Němec, ty jsi Žid, ty jsi takový nebo makový. I s Polákama to bylo stejné. To byli jako naši nakonec.“

Okupace a válka klidné soužití ukončila, dle informátorů to byla těžká doba. Kdo mohl, utíkal z Opavska i s rodinou k příbuzným na Moravu a do Čech, měl-li na to prostředky. Ostatní aspoň během bojů opustili město, které bylo výrazně zničeno. Opava tehdy přišla o architektonické klenoty a o svůj původní ráz.

Drahomíra, 1935:

„Jak jsem měla tři roky, začla válka. Nevím, v které moudré hlavě to vzniklo, že se odstěhují odsud. Na auto nás jeden známý vzal a jeli jsme do Bystřice pod Hostýnem. Ale po týdně už toho měli všichni asi dost, tak jsme se zase vrátili. Ale jak šla fronta, byli jsme ve Stěbořicích, to je devět nebo deset kilometrů od Opavy, tatínek se tam narodil, tak prostě tam nás ubytovali u nich. Jak jsme se vraceli nazpátek, brácha si mě vzal bokem a slíbil mi pořádný výprask, jestli budu brečet, jak pojedeme Opavou. Mamka byla velmi citlivá a on měl strach o ni, jak to uvidí, jak Opava vypadá, že to bude moc zlý. Já jsem asi nebrečela, protože na výprask si nepamatuju.“

Po válce čekal Opavsko další traumatizující zážitek, a to nucené vysídlení československých Němců. Narátoři se shodují na tom, že toto rozhodnutí nejvíce odnesli ti nejobyčejnější lidé, kteří většinou ani nechtěli své bydliště opustit, protože se zde cítili doma, jejich rodina zde byla usazena již po několik generací a k Hitlerovi nijak zvlášť nevzhlíželi. Problém však cítili u tzv. Henleinovců, tedy těch Němců, kteří souhlasili s okupací. Za války si Opavu přivlastnili, úřady a školy byly německé. Pokud někdo ze starší generace němčinu neovládal, musely se ji učit jeho děti. Obvyklé ale bylo, že minimálně jeden člen domácnosti německý jazyk ovládal, a to jednoduše z existenčních důvodů. Německy hovořící obyvatelé s koncem války čekal krutý osud, kolektivně byli označeni za nepřátele znovuobnoveného Československa a nuceně vysídleni.

Miroslav, 1940:

„Po válce byla Opava vysídlena. Těžko se loučilo s některými lidmi, co byli odvezeni. Někteří byli i velmi hodní lidé. Neměli to tady lehké. Naši lidé, ti, co nepřiložili ani prstíček k osvobození, tak o těch se říkalo, že byli nejhorší ze všech, ti se k těm Němcům chovali nejhůř. Celou válku se neprojeví, byli loajální s režimem, a pak z nich najednou byli vlastenci. Měl jsem kamaráda, otec Němec, matka Češka. Brali se před rokem '38, tak mohli zůstat. Ono záleželo na národnosti, mohli jsme se rozhodnout, jestli jsme Češi nebo Němci – podle sčítání v roce '35. My, Slezáci, jsme si ale přáli, aby odešli, protože ještě za války sami Němci řvali, že chtějí odejít. A tak šli. Nebrali ohled na to, že my jsme tady doma, tak jsem je nelitoval. Bylo to politické rozhodnutí, tak to prostě bylo.“

Následovala vlna osídlování. Do Opavy se stěhovali lidé především z okolních vesnic, tradice tady zůstaly alespoň v určité míře zachovány, menší obce pak byly osídlovány lidmi ze střední a jižní Moravy, ale například i Slovenska. Novoosídlenci i starousedlíci dostávali za mírný poplatek majetek po německém obyvatelstvu. Našli se mezi nimi i takoví, kteří z morálních důvodů zachovalý majetek odmítali, a raději opravovali bombardováním zničené ruiny, kde doposud žili. Největší poptávka byla v té době po stavebním materiálu a jídle, obě komodity byly nedostatkovým zbožím. Ozbrojení Rusi, kteří stáli za osvobozením Opavska, naštěstí nezůstali na území dlouho, neboť z nich šel podle v té době dětských očí informátorů strach. Doba to byla nebezpečná především pro mladé dívky, výjimkou nebylo znásilňování. Na vesnicích se lidé vraceli k zemědělství, které bylo za války zanedbáváno. Ve staveních žily dohromady i tři generace, aby se měl kdo starat o děti, když rodiče obstarávali pole.

Květoslava, 1946:

„Žili jsme skromně. Staříček, to jsme tak říkali, jak se dneska říká dědeček, nám vždycky u petrolejky, to ještě ta elektrina nebyla moc, vyprávěl příběhy o okolí. My jsme byli

hodně spjatí. I ta vesnice. V neděli nás staříček bral do kostela, samozřejmě. U nás ve vesnici je pěkný kostel, ale byla tam mše párkrát do roka, tak jsme chodili do vedlejší. Chodívali jsme pěšky, a jak jsme šli z toho kostela, ukazoval nám, kde co je, a tak jsme poznávali okolí.“

Během rozhovorů vyšlo najevo, že náboženské vyznání, jež má na Opavsku největší tradici, je římsko-katolické. Žádný z informátorů v této věkové skupině se k jiné víře nehlásil. Dotazovaní zmínili, že nedělní návštěvy v kostele byly povinné. Jako děti byli ve většině případů doprovázeni prarodiči nebo aspoň jedním z rodičů. Mše považovali za společenskou událost a brali ji jako příležitost potkat se s kamarády. V pozdějších dobách, hlavně v dobách socialismu, měli s návštěvami kostela, jak na ně byli z mládí zvyklí, problém.

Emocionálně náročné bylo pro informátory téma proměny vzhledu města. Všichni, a to bez výjimky, kladně vzpomínají na podobu předválečné Opavy. Litují, jak se k vybombardované Opavě postavil komunistický režim; majestátní budovy byly nahrazeny zástavbou v socialistickém duchu. Na druhou stranu uznávají, že tak alespoň vznikly po válce pracovní příležitosti. Řada dotazovaných vlastní publikace, ve kterých jsou porovnány původní budovy se současností, čas od času jimi i dnes listují, aby ani oni sami nezapomněli na původní krásy města.

Jakub, 1945:

„Strašně rád, teď už možná tolik ne, ale dříve určitě, jsem chodil po městě, díval se na ty historické budovy, navštěvoval místa v okolí jako třeba sv. Anna. Velice rád jsem chodil do Slezského muzea, to Slezské muzeum je jedno z nejstarších ve střední Evropě, nejstarší u nás a má dvě stě let. Jednotlivé expozice, které byly pravidelně obměňovány, to bylo pro mě, ať už jako dítě nebo potom už jako mladého člověka, velice, velice zajímavé. No a v neposlední řadě jsem taky chodil rád, a možná, že je to pro někoho divné, chodil na hřbitov.“

Antonín, 1931:

„Naštěstí, navzdory válce, zůstaly v Opavě některé ty krásné budovy. Na náměstí Hláška, divadlo, to se pak znovu zlepšilo po tom, co to komunisti udělali po svém. Ty paláce taky, Blücherův a Sobkův. Pak celý kylešovský kopec a původní vily. A koupaliště ze třicátých let, to je architektonický skvost. A pro Opavsko je přece typická slezská gotika – katedrála Nanebevzetí Panny Marie, ta celá z červených cihel, jakoby německá.“

Z výzkumu dále vyplynulo, že další aspekt, který všechny narátory spojuje, je jazyk v podobě lokálního dialektu. Zde se střetáváme s neshodou, zda jsou lidé na místní dialekt hrdí nebo naopak. „Wasserpölschtina“, která se na území Opavska, podobně jako ve zbývajících částech Slezska, před lety používala zcela běžně, je směs českého a polského jazyka, navíc doplněna o germanizmy. Od používání tohoto dialektu se pomalu upustilo v poválečném

období, kdy na území Opavska přišli lidé z jiných částí země, neboť tento způsob vyjadřování pro ně byl absolutně nesrozumitelný. Ve škole se začalo učit v češtině, ta se pak rozšiřovala i do domovů. Užívání dialektu bylo samozřejmě mnohem silnější na vesnicích, kde se s „wasserpolštinou“ setkáváme dodnes.

Kateřina, 1940:

„V té mluvě se používá přízvuk na poslední slabice, tak ten je vlivem Polska, protože ho má tak polština, v žádném případě ne němčina. Já si myslím, že v té starší generaci je vliv němčiny mnohem silnější a stále tam zůstává v tom jazyce. Na novou generaci už se to v žádném případě nepřenáší, ta hrůza. Já to nářečí znám, ovládám ho, ale nepoužívám to. Znáám to ze života, když jsem učila, děti mi ve škole pořád rozšiřovaly obzory, co donášely z domu. U nás jsou výrazy, které v jiných nářečích neexistují. Když přijely mamčiny sestry z Brna, vím, že spouště slov nerozuměly, tak jsme museli překládat. Ale naše maminka dbala na to, abychom je doma nepoužívali.“

Při vzpomínání na kulturní život předválečného Opavska byly informátory zmiňované především náboženské poutě, které se konaly v menších obcích kolem Opavy, přímo ve městě se žádné velké tradiční akce nekonaly. V místním dialektu šlo o tzv. karmáš nebo puť. Nejlepší pověst měla pout' v Hrabyni, kde se podle vzpomínek pamětníků scházelo „pomalu celé Opavsko“ a tato tradice se provozovala i v období socialismu, ztratila však svůj náboženský ráz. Dotazovaní vzpomínali také na místní folklór, který byl na pouti prezentován. Konaly se průvody, zpívaly se slezské písně, hrálo se divadlo a k vidění byly i málo výrazné slezské kroje. Místní folklórní tradice mohly být za socialismu částečně udržovány také prostřednictvím existence folklórních kroužků při školách. Snaha udržovat slezské tradice pramenila převážně z venkova nežli z města Opavy. Velkou osobností vysoké kultury je ve sledovaném území Petr Bezruč. Autor básní je pro celé Opavsko významnou osobností, pod jeho jménem dodnes probíhá v celé oblasti mnoho kulturních akcí.

Marie, 1946:

„Paní učitelka nám vykládala o Bezručovi, to nás jako celkem zajímalo, jeli jsme se podívat i na jeho srub, který je na Ostravici. Říkala, že Bezruč nebyl moc pro návštěvy, takže když k němu někdo přišel, tak si buď zapálil cigaretu, anebo doutník. Když si zapálil doutník, tak byl s tou návštěvou spokojený, když cigaretu, tak se snažil dát tomu hostu najevo, že se má brzo vypakovat. Tu totiž dokouřil rychle.“

Zdeňka, 1941:

„Já jsem dost kulturní barbar, u nás se to všechno bralo přes jídlo. To jsme měli slezské. Maminka vařila slezské zelo, typické omáčky. Tak jako ona já už to vůbec neumím.“

Jedli jsme třeba „prdeláčku“, tu prasečí polívku, tak jí určitě Čecháčci neříkají. A na Vánoce jsme dělali černou omáčku, říkalo se jí „viliovka“. Ale já co si pamatuju, tak jsem byla číman, pořád jsem musela něco podnikat. Tak když jsem kvůli práci jezdila po republice, ochutnávala jsem všude to naše národní jídlo knedlo-vepřo-zelo. A nejlepší bylo tu, doma. Slezské zelo je nejlepší. Tady to úplně jinak chutná.“

Slezská kuchyně je bezpochyby jednou z věcí, na kterou jsou na Opavsku pyšní. Je podobně jako jazyk ovlivněna kuchyní německou a polskou. Výbornou pověst má místní otické zelí, na které se mezi lidmi nedá dopustit. Pokrmy jsou dle narátorů z poctivého masa, před hlavním jídlem je ale zásadní dát si pořádně hustou polévku. Na Opavsku platí, že „polévka je grunt“. Hrdí však nejsou opavští Slezané jenom na gastronomii.

Obraz Slezanů konstruovala většina informátorů v podobě velmi „pracovitých lidí“, až „dřičů“, kterým „jde všechno svižně od ruky“. Na první pohled jsou v tomto regionu lidé „drsní, v jádru ale velmi srdeční“, jen si k nim člověk musí najít cestu, jak vypovídali mnozí dotazovaní. Výrazně se však vymezovali proti „prajzům“ – obyvatelům Hlučínska. Slezská identita je u nejstarší generace pevně internalizována, převažují úvahy o danosti a přirozenosti „slezanství“ a pevným spojením s daným regionem.

Antonín, 1931:

„Slezan je přeci člověk jako každý druhý, jen je přilnutý k tady tomu kraji. Už i ti noví přistěhovalci se zabydlují, získávají vztah k té oblasti a stávají se Slezany. To je těžké. Ale chce to čas několika generací.“

Petr, 1934:

„Ve Slezsku jsem se narodil, tak tady taky umřu. Nás Slezany spojuje to místo, taky historie a jazyk, to jde všude poznat.“

Povědomí o Slezsku, konkrétně o opavském Slezsku, by se mělo podle informátorů aktivně udržovat. Jednak by se o něm mělo hovořit v prostředí domova a pouto by se tak mělo přirozeně tvořit během života. Pomoci by však měla i škola, kde by se měly děti o svém regionu dozvědět alespoň základy, míní většina informátorů.

Alžběta, 1928:

„Vypadá to teď tak, že Slezsko je Bohem zapomenutý kraj. Jestli to tady ta historie všechno zničila, já nevím. Komunisti neměli zájem na udržení tradice, chtěli jednu identitu a regionům hodně ublížili. I tak se udrželo aspoň něco. Musí se to předat dál, mladým, aby věděli, odkud jsou.“

Jakub, 1945:

„Takže vždycky, nevím, jestli to je tím, že to je tady to Slezsko, ale tím, že jsem tady vyrůstal, že jsem tady měl krásné vzpomínky, tím že jsem viděl tu proměnu Opavy a celého toho opavského Slezska, tak to mě tak nějak přitahuje a stále láká a pokaždé, když tady chodím městem, tak objevuji stále nové a nové věci. A proto i když jsem někde jinde, v cizině, v jiných městech v republice, tak vždycky se rád vracím tady, protože to vnitřní pouto k tomuto místu a tady k této oblasti, k tomuto regionu je skutečně velice silné.“

Slezská identita očima střední generace

Střední generace byla zasažena socialistickým režimem, který ovlivnil a formoval život všech informátorů výzkumu. Hrůzy druhé světové války na území Opavska se k této generaci dostávaly už jen z druhé ruky. Vzhledem k tomu, jak čerstvé a bolestné byly vzpomínky pro generaci pamětníků, děti jimi během života nezatěžovali, paměť války se předávala spíše sporadicky. Komunistická strana „slezanství“ nijak neumocňovala, systém žádné regionální vymezení nepřipouštěl. Zájem měl jen v jedné identitě, a tou byla příslušnost k dělnické třídě. Německý historický kontext Opavska byl zamlčován, ve školních osnovách byly nenapravitelné díry. Komunistický režim si dějiny upravil podle obrazu svého, což ovlivňovalo též kolektivní paměť sledované generace.

Miloš, 1954:

„Nechtěl bych zažít válku, asi bych to nedal, nikdy jsem nic tak drastického nezažil. Vyrůstali jsme v milém krásném prostředí s babičkou, která nám o válce povídala. I to mi stačilo. Ale když pak v '68 přišli Rusi, tak jsem se bál, že je to ono, že bude válka. Měli jsme zrovna rozestavěný barák. Mě to hrozně deprimovalo.“

Miriam, 1957:

„Za komančů se nesmělo o spoustě věcí vůbec mluvit. Třeba o německé Opavě, to nešlo, ani slovo. Ani k informacím se člověk nedostal. Městský archiv byl pro veřejnost zavřený. Spousta lidí tady tak ani dneska neví a nezajímá je ta lokální historie. My jsme bohužel generace postižená tím, že to fakt nebylo možné. To je největší hnusota. Jestli se něco ví, tak to šlo všechno z rodiny. Jedině odtamtud.“

V devadesátých letech 20. století obyvatelé Opavska dostávají možnost prozkoumat lokální dějiny. Historický význam Opavska široce překračuje hranice regionu. Na tomto území se odehrávaly vrcholné dějiny českých zemí. Dnes mají zájemci o historii příležitost se o Opavsku dozvědět mnohé. Stálá expozice o dějinách opavského regionu je vystavena ve Slezském muzeu, Obecní dům, jenž byl nedávno zrekonstruován do původní podoby a sídlí v něm Opavská kulturní organizace, pořádá komentované výstavy za účasti pamětníků.

Provázené prohlídky po městě, jeho památkách a okolí pořádá hned několik organizací. Město Opava také vydává podstatně více informačních materiálů než kdy dříve, jako jednoduchou cestu k poznání. Novou podobu získal také Národní památník druhé světové války v Hrabyni u Opavy. I v menších obcích na Opavsku vznikají muzea, která se věnují regionální historii. Například v Holasovicích funguje muzeum Slezský venkov, na jehož vzniku se podíleli především starousedlíci obce a nadšenci, kteří chtějí chránit kulturní dědictví slezského regionu.

Eva, 1959:

„Chtěla bych se probudit v roce '38, 7, 6, 5, nevím. Chtěla bych to tady vidět. To všechno, co je nenávratně pryč, a nic tady z toho nezbylo. Mě ta historie zajímá, ale pořád mám mezery. Musím to dostudovat.“

Komplikovaná historie regionu se údajně podepsala i na „povaze“ opavských Slezanů. Informátoři poznamenávají, že jsou lidé v této oblasti „spíše drsní, tvrdí a netaktní, často také konzervativní a uzavření.“ Na prázdné a neupřímné fráze si podle získaných informací obyvatelé Opavska dvakrát nepotrpí. I tolik let po válce se na Opavsku najdou lidé, kteří chovají velmi silnou averzi vůči Němcům. Jedná se především o ty, kteří přišli na území Opavska v rámci dosídlování po nuceném vysídlení Němců. Stále u nich přetrvává pocit nejistoty a strachu z návratu těchto obyvatel a vymáhání majetku. S postupem času ale takovýto názorů ubývá.

Aspektem, který je podobně jako pro nejstarší generaci velmi důležitý, je jazyk. „Wasserpolština“ se používala i v mládí zástupců této věkové skupiny. Informátoři zmiňují rozdíly mezi mluvou na vesnici, kde byl dialekt velmi silný, a ve městě, kde se polská a německá slovní zásoba až tolik nepoužívala. Informátoři přiznávají, že si doma nikdy neuvědomili, že by měli vůbec nějaký přízvuk, oči se jim otevřely až po opuštění Opavska. Setkali se s velmi negativními názory na svou mluvu. Přízvuku na předposlední slabice, který obyvatelé Opavska sdílí se svými polskými sousedy, se jde velmi těžko zbavit. Charakteristickými pro tento dialekt jsou bez pochyby neopakovatelná kadence a frekvence slov. Informátoři se dle výpovědí snaží nepředávat následující generaci dialekt v tak silné podobě, aby nebyli vystavováni výsměchu.

Anna, 1960:

„Mně na střední museli psát slovník. Chodila jsem na zemědělku, bylo tam hodně dětí z vesnice a často jsme si nerozuměli. Mluvili nějak doma a nějak ve škole. Asi přepínali. Pamatuji si na část historky spolužáka z Holasovic, který vyprávěl, jak chodí jeho dědeček do hospody. Zaujalo mě už tehdy tohle: tyle pyskův, tyle rumův, děvuchám dejte po kafeju a mně

tež. Tak probíhala objednávka. Asi se tak na vesnici vážně mluvilo. Já to ale z domu neznám, protože rodiče nejsou původem z Opavska.“

Monika, 1967:

„Vyrůstala jsem s babičkou, my jsme doma hodně používali ty místní výrazy. Mě to ale doted' baví. Používám to ale jenom doma a tady. Jinde by mi asi těžko rozuměli. Ted' mě třeba napadá: Kaj meškáš?“

Vliv Polska na Opavsko nelze zapřít. Poláci jsou podle informátorů dobří sousedé, i když podle některých byly vztahy mezi oběma národy před revolucí přátelštější, lidé si více vážili přeshraničních kontaktů, které se jim podařilo navázat i přes složitost politické situace. Někdy však mají lidé z Opavska tendenci své severní sousedy podceňovat. Pasivně polštinu ovládá valná většina obyvatel Opavska, někteří se domluví i aktivně. Informátorům připadá logické, že si dva slovanské národy rozumí aspoň v řeči. Na tu jsou na Opavsku také zvyklí z polských médií. Ještě před rokem 1989 měli polští sousedé údajně kvalitnější televizní program, kam byly řazeny i filmy ze západních zemí, což jejich atraktivitu zvyšovalo.

Michaela, 1970:

„Pamatuju si, jak otec v jednom kuse visel na anténě, to jsme bydleli ještě v domě, a ladil poláka. To byla jediná televize, na kterou se dalo v té době koukat. Samozřejmě ten dabing byl slabší, ale aspoň jsem konečně slyšela angličtinu. Celá moje generace musí znát polské večerníčky z paměti“

Kulturně-folklorní akce spojovali informátoři ze střední generace rovněž s prostorem venkova. Na zde konaných slavnostech se informátoři setkávali se slezským krojem a folklórními tradicemi. Přes různá omezení komunistického režimu, fungovaly folklórní soubory, které propagovaly slezskou kulturu. Místní pěvecké sbory vchovaly prvotřídní umělce, ti se i v dnešní době vracejí koncertovat zpátky do opavského regionu. Poutě a karmáše probíhaly například v Hrabyni, tato pouť měla nejlepší pověst, jak již bylo zmíněno.

Někteří ze zúčastněných přiznávají, že zaměňují označení Slezsko za severní Moravu, mluví-li o svém původu, nebo říkají, že jsou přímo z Moravy. Ulehčují tak lidem, podle vlastních slov, orientaci v rámci České republiky. Nestává se jim totiž zřídka, že lidé při zmínce o Slezsku tápají, kam ho vlastně mají geograficky umístit. Část informátorů má za to, že má Slezsko k Moravě velmi blízko, situace je v dnešní době navíc umocněna krajským uspořádáním, v termínu Moravskoslezský kraj je ale hodně vliv cizího elementu – Ostravy. Generalizace se však nehodí pro každou příležitost.

Vítězslav, 1957:

„V rámci Česka to беру jako Moravu a Čechy, tam trošku ten rozdíl jakoby cítím, takovou tu negaci k těm Čechům. Mně připadá, že máme blíž k těm Moravákům. Nebo já se tak cítím. Neříkám nikomu, že jsem ze Slezska, říkám, že jsem z Moravy, že jsem ze severní Moravy, tak to vnímám.“

Ludvík, 1957:

„Já nerozlišuju Slezsko a severní Moravu. Jsem rád, že vůbec lidi poznají nebo vůbec, že uznávají severní Moravu jako takovou, že rozlišuju Moravu severní, jižní atd. Na Slezsku nijak nelpím. Ale proč by se to nemělo používat, to je pravda, dyť jsme ve Slezsku. Ono to tady není rozděleno, tady není hranice. Je tady hraniční kámen, kde končí Slezsko, tam vždycky zamávám a říkám: Ahoj Slezsko, drž mi palce, už jsem tady na Hané. On jak je to dneska Moravskoslezský kraj, je to zavádějící.“

Eliška, 1960:

„Když jsem nastoupila do místních novin, začala jsem si teprve uvědomovat, že tu je Slezsko. Pamatuji si na okamžik, kdy jsem psala nějaký článek, a to Slezsko jsem tam neuvedla. Volal mi místní patriot, starý pán, a říkal: vy v novinách musíte být přesní, vy jste měli napsat severní Morava a Slezsko. Od té doby píšu všude už jako Slezsko.“

Velkou obavu mají informátoři ze špatné výchovy mládeže, nevědomosti a příklonu k materiálním věcem. Ty totiž rozptylují řadu lidí od zájmu o místo, kde žijí, a nejsou tak na svůj domov dostatečně hrdí. Valná většina informátorů je ráda za to, kde žije, cítí sounáležitost s lidmi svého regionu, a doufá v jeho budoucí rozvoj. Někteří přispívají k rozvoji třeba nákupem místních produktů nebo sponzoringem kulturních akcí týkajících se opavského Slezska.

Anna, 1960:

„Kdyby se mě někdo dřív zeptal, jaký je můj vztah ke Slezsku, asi bych řekla, že tady bydlím a hotovo. Když se nad tím ale zamyslím zpětně a skládám si dohromady všechny střípky, tak jsem možná větší patriot, než jsem si myslela. Je dobře, když člověk žije chvíli jinde, aspoň si pak časem uvědomí, kde je doma a jak to tady má vlastně rád, co tě tady drží.“

Percepce „slezanství“ nejmladší generací

Slezsko je pro většinu informátorů porevoluční generace především historické území, určitou sounáležitost s touto oblastí vnímají všichni, jen intenzita se do značné míry různí. Dotazovaní přiznávají, že v nich vztah ke Slezsku nebyl nijak programově budován, a že o

regionu nemají dostatek informací, aby je mohli předávat dalším generacím. Ve škole se tomuto regionu blíže řada z nich vůbec nevěnovala.

Lenka, 1990:

„Ve mně rodiče nebudovali vztah ke Slezsku, protože oni neměli důvod, nebyli odsud nikdy pryč, tak jim to nepřišlo potřebné. Mamina je odsud, nepoznala, že někomu přijde srandovní, jak mluvíme. Ona byla zvyklá pořád být tady. Ale já bych to třeba pěstovala víc v dětech.“

Barbora, 1989:

„Nevěnovali jsme se ve škole Slezsku, ale ono by se to teď mělo měnit. Podle nových osnov by se v 6. nebo v 7. třídě mělo učit o tom svém městě. Mělo by se učit o dějinách a o všem, co tady máme, snad by se měly dělat i procházky po těch zajímavých místech. Musíš přece vědět o regionu, ve kterém žiješ.“

Petra, 1984:

„Budu se snažit předat dál svým dětem to, co o Slezsku vím. Když jsem nad tím přemýšlela, zjistila jsem, že o tom místě až tolik třeba nevíš. Jasně, tak 1124, založení Opavy, historické hlavní město a tak... Chtěla bych, aby moje děti věděly, odkud pocházím, co tam všechno je, co tam bylo. Strašně ráda bych jim to ukázala. A v téhle souvislosti si uvědomuju, že to je to místo, ke kterému já mám nějaké pouto.“

Mezi informátory panuje shoda názorů týkajících se slezské kultury, tradic a folklóru. Tato generace pocítuje úpadek těchto důležitých atributů „slezanství“ a informátoři se proto domnívají, že dochází k postupnému „zapomínání“ slezské kultury. Tradice se v omezeném počtu udržují spíše na vesnicích, a to především směrem na Hlučínsko. Oblast tzv. prajzké si i nadále uchovává svůj typický ráz, zatímco Opavsko tyto tendence nemá, což dotazovaní vnímají negativně.

Místní dialekt je hlavní atribut, kterým se tito mladí dotazovaní především vymezují proti obyvatelům z jiných částí republiky. Dialekt však označují jako problematický kvůli své specifické slovní zásobě, která je osoby mimo skupinu nesrozumitelná. V porovnání s prarodiči této generace, tedy těmi, kteří běžně mluvili tzv. wasserpolštinou, používají dnes informátoři mnohem méně germanismů. Mluva se zdá být na první pohled spisovná, typická je v místním dialektu záměna druhého pádu za čtvrtý, neoslovování apod. Dotazovaní bývají kvůli svému dialektu označováni za „Ostraváky“, což nesou nelibě. Vztah k Ostravě mají buď neutrální, nebo záporný. Podobně se vymezují i proti tomu, když je někdo označí za „Moraváky“, nebo myslí-li si podle mluvy, že pochází ze severní Moravy. Ostrava je informátory považovaná za hornické a průmyslové město s „tvrdou“ životní realita. Opava je

oproti tomu vnímána jako „čisté a dobré místo pro žítí“. Ve většině případů cítí informátoři vůči zařazení Opavska do severní Moravy silnou averzi.

Barbora, 1989:

„Když ještě žila babička, tak ta mluvila „po našem“, tou „wasserpolsčinou“. A tam je jasný vliv pohraničí i historie. Mísí se tam všechno, polština, slovenština, trochu němčiny. My už tak ale nemluvíme. Máme sice speciální slova jako třeba rožni nebo zatři. Jo a nejlepší jsou cukle. To mi občas svět nerozumí a myslí si, že jsme tady divní.“

Tomáš, 1989:

„Já věřím, že ta naše řeč musí být pro jiné vtipná. Mně přijde, že když člověk mluví takhle, tak může být jakkoliv inteligentní, ale první, co ti cvakne v hlavě je, že je to buran. Pak nás tak můžou jinde vnímat, ale to je tou řečí.“

Ondřej, 1986:

„Když někde jsem a oni se mě zeptají podle přízvuku, jestli jsem ze severní Moravy nebo z Ostravy, tak to zuřím. Tady je to hrozný rozdíl oproti Ostravě! Vždyť Opava je i mnohem hezčí než Ostrava.“

Laura, 1990:

„Pravda je, že se na to v práci hodně zaměřuju, když provázím po Ostravě zahraniční hosty, když se jdeme podívat na Slezsko-ostravský hrad a pak k řece, tak vždycky říkám, že za řekou je to Slezsko a před řekou Morava. Ptají se mě, co to je. Říkám, že jsou to historická území České republiky. Na to se zaměřuju, to je taková zajímavost. Důležitá.“

Závěr

Záměrem této studie bylo zjistit, jaké stěžejní atributy formovaly a formují „slezanství“ na Opavsku. Daná problematika byla zkoumána z mezigenerační perspektivy. Vyhodnocována byla data získaná od tří generací informátorů, sledována tak byla také otázka transmise slezské identity mezi generacemi. Díky narativním a polostrukturovaným rozhovorům vyšlo najevo, jaké jsou hlavní prvky „slezanství“ ve vymezeném regionu. Jejich výčet se liší v s délkou života a prožitými zkušenostmi jednotlivých informátorů. Pozornost byla věnována především těm atributům, o kterých se explicitně zmínili všichni informátoři dané generace. Další prvky, které by mohly formovat slezskou identitu, byly pro jejich nevýznamnost v biografiích opomíjeny.

Zcela jasným atributem slezské identity, na kterém se shodnou všechny tři dotazované generace, je pro Slezsko typický dialekt. Nejstarší generace ještě pamatuje němčinu jako

úřední jazyk, dále aktivní užívání tzv. wasserpolštiny na území celého Opavska. Střední generace si je vědoma tohoto dialektu především na vesnicích, ve městě už tak častý nebyl. Nejmladší generace je přesvědčena o tom, že z původního dialektu zbyl v dnešní době lidem jen špatný přízvuk a nevelký počet slov původem z německého a polského jazyka. Způsob vyjadřování je podle dotazovaných pro Opavsko i Slezsko obecně charakteristický, obyvatelé tohoto regionu se tak díky němu dají lehce identifikovat napříč celou Českou republikou. Na jedné straně se pro informátory jedná o jasný symbol „slezanství“, na straně druhé ho považují do jisté míry jako stigmatizující, neboť není v jiných regionech vnímán vždy pozitivně. Především mladší generace si uvědomují údajnou neznělost dialektu, používají ho oproti starším lidem v omezenější formě, častěji je udržován ve venkovském prostředí.

Důležitým aspektem, který se na současné podobě Opavska podílel, je bezesporu komplikovaná historie regionu. Ta dle informátorů zásadně ovlivnila „charakter obyvatel regionu“ a odvozují od něj stereotypní představu typického Slezana. Dotazovaní charakterizují opavské Slezany jako „nepřístupné“, „tvrdé“, „narovinu jednající“ a „pracovité“ obyvatelé. V důsledku poválečných změn ve struktuře obyvatelstva nebylo navíc lehké uchovat lokální folklór a tradice, do opavského regionu se po druhé světové válce přistěhovali lidé z různých koutů Československa, kteří na „slezanství“ nelpěli. Na zapomnění měl podle informátorů podstatný vliv i socialistický režim, pro který nebylo udržování regionálních tradic prioritou. Minulým režimem byla oslabena i historická paměť nejstarší a střední generace. V současné době se na úpadku folklóru a lokálních tradic podepisuje především globalizační trend a nezájem generací mladších.

Seznam použitých zdrojů

- ANTONSICH, Marco. National identities in the age of globalisation: The case of Western Europe. *National identities*, roč. 11, č. 3 (2009).
- GAWRECKI, Dan. *Dějiny Českého Slezska 1740–2000*. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historie a muzeologie, 2003, s. 369–654. ISBN 80-7248-226-2.
- HEŘMANOVÁ, Eva; CHROMÝ, Pavel. *Kulturní regiony a geografie kultury: kulturní realie a kultura v regionech Česka*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2009, 348 s. ISBN 978-80-7357-339-3.
- CHROMÝ, Pavel. Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů. In: JANČÁK, Vít; CHROMÝ, Pavel; MARADA, Miroslav. (eds.): *Geografie na cestách poznání*. Praha: Univerzita Karlova, 2003, s. 163–178. ISBN 80-86561-10-0.
- JOHNSTON, Ronald, John (eds.): *The Dictionary of Human Geography*. Oxford: Blackwell Publishers, 2000.
- MANNHEIM, Karl. Problém generací. *Sociální studia*, Brno: Fakulta sociálních studií MU v Brně, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 11–44. ISSN 1214-813X.
- MARADA, Radim. Karl Mannheim: Sociologie generací. In: ŠUBRT, Jiří (ed.). *Historická sociologie: teorie dlouhodobých vývojových procesů*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007, 548 s. ISBN 978-80-7380-061-1.
- MARADA, Radim. Paměť, trauma, generace. *Sociální studia*, Brno: Fakulta sociálních studií MU v Brně, 2007, roč. 2007, 1–2, s. 79–96. ISSN 1214-813X.
- PAASI, Anssi. *Region and place: regional identity in question*. In: *Progres in Human Deography*, roč. 27, č. 4 (2003).
- Předpis 101/2000 Sb. ze dne 4. dubna 2000 o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 32, s. 1521–1532. Dostupný také z: <http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=101&r=2000>
- SIWEK, Tadeusz; KAŇOK, Jaromír. *Vědomí slezské identity v mentální mapě*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2000, 97 s. ISBN 80-7042-576-8.
- SO ORP Opava. In: *Český statistický úřad* [online]. 2005, 2013-10-23 [cit. 2015-11-17]. Dostupné z [www](http://www.czso.cz):
<https://www.czso.cz/documents/11288/17829678/8117adm05.jpg/82de18f2-7b9e-4568-8fe0-a9699c8e7004?version=1.0>

Turistický průvodce Opavským Slezskem. In: *Opavské Slezsko* [online]. 2015 [cit. 2015-11-17]. Dostupné z www: <http://www.opavske-slezsko.cz/turisticke-informace/turisticky-pruvodce-opavskym-slezskem/>

VANĚK, Miroslav; KRÁTKÁ, Lenka (ed.). *Příběhy (ne)obyčejných profesí: česká společnost v období tzv. normalizace a transformace*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2014, 541 s. Orální historie a soudobé dějiny. ISBN 978-80-246-2813-4.